

TURKU, KORKKITEHTAAN TONTTI

Kaukokylmäkaivannon arkeologinen
valvonta 6.–10.7.2015

Osuuskunta Sigillum
Markus Kivistö

TIIVISTELMÄ

Turun ns. Korkkitehtaan tontilla Linnan- ja Sairashuoneenkatuojen kulmassa tehtiin ke-sällä 2015 rakennuksen peruskorjaukseen liittyviä kunnallisteknisiä kaivutöitä. Tontti kuuluu Turun kaupungin vanhaan asemakaava-alueeseen, ja sillä on sijainnut mm. hospitaali kirkkoineen ja myöhemmin lääninsairaala. Aiemmissa esitutkimuksissa ton-tilta on havaittu säilyneitä kulttuurikerroksia, minkä vuoksi kaivu suoritettiin arkeolo-gin valvonnassa. Alunperin kaivannon piti kulkea tontin keskiosan läpi, mutta linjausta oli muutettu etelämmäksi korkkitehtaan rakennuksen seinustalle. Tällä kohdalla olivat kulttuurikerrokset täysin tuhoutuneet aiempien kaivutöiden vuoksi.

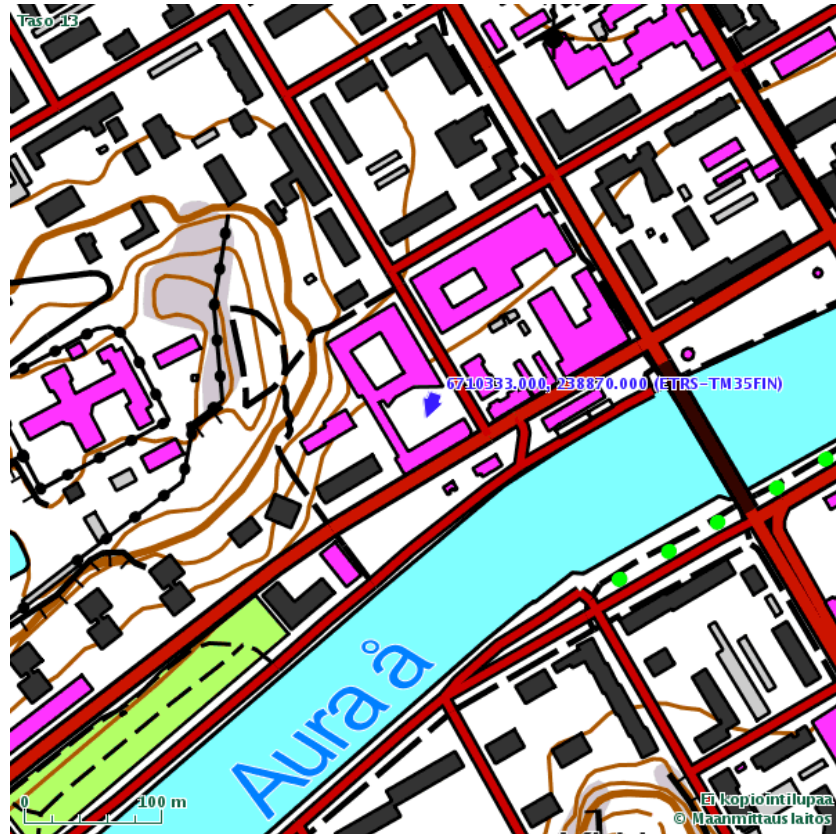
Kansikuva: Korkkitehtaan tontti ympäristöineen vuoden 1958 perspektiivikartassa. Osasuurennos.

ARKISTO- JA REKISTERITIEDOT

Turku, Korkkitehtaan tontin arkeologien valvonta

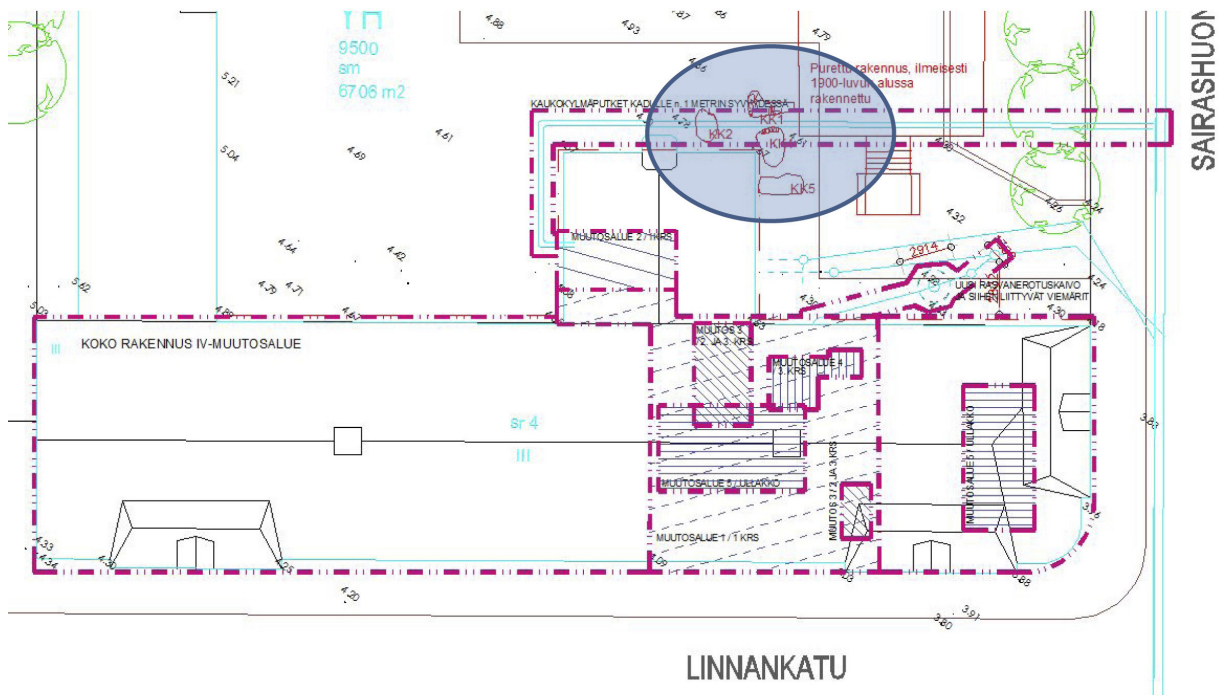
Kohteen nimi ja osoite	Korkkitehtaan tontti, Linnankatu 43 / Sairas- huoneenkatu 2-4
Mj-rekisterinumero	853500004
Kunta	Turku
Kiinteistönumero	853-VIII-8-11
Maanomistaja	Senaatti-kiinteistöt Oy
Ajoitus	Historiallinen aika
Peruskartta	104309
Tutkimuslaitos	Osuuskunta Sigillum
Tutkija	FM Markus Kivistö
Kenttätyöaika	6.–10.7.2015
Tutkitun alueen laajuus	70 m ²
Digitaaliset valokuvat	DT2015:34:1-12
Tutkimushistoria	1988 Marja Sipilä, koekaivaus 1992 Minna Sartes, kaivaus, koekaivaus ja paalutustyön valvonta
Koordinaatit	60.44436465 (P) 60° 26.662' 60°26' 39.713" 22.25509934 (I) 22° 15.306' 22° 15' 18.358' ETRS-TM35FIN 6710333.000 (P) 238870.000 (I) Z = 4–5 m mpy (N2000)
Tutkimuksen laatu	Koordinaatit ovat pihan keskikohdasta. Arkeologinen valvonta
Liitteet	Kuvaluettelo, kuvaliite ja liitekartta
Alkuperäinen raportti	Osuuskunta Sigillum
Kopiot	Museovirasto, Turun Museokeskus

Peruskarttaote

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
Arkisto- ja rekisteritiedot	3
Peruskarttaote	4
Sisällysluettelo	5
1. Johdanto	6
2. Tutkimusalueen historiaa	7
3. Tutkimusmenetelmät ja havainnot	8
4. Lopuksi	9
5. Lähteet	10
Kuvaluettelo	11
Kuvaliite	12
Kartta 1	

Kuva 1. Korkkitehtaan tontin suunnitelmakuva, jossa näkyy rasvanerotuskaivon paikka rakennuksen pihanpuoleisen seinän kohdalla ja keskeltä pihaa kulkeva kaukokylmäkaivanto. Valvottava alue on ympäröity sinisellä soikiolla. Alkuperäisestä suunnitelmasta poiketen myös kaukokylmäputket asennettiin rakennuksen seinän vierelle tehtyyn kaivantoon. Kuva Arkkitehtitoimisto Matti Takala / Turun Museokeskus.

1. Johdanto

Rakennusneliö Oy toteuttaa Senaatti-kiinteistön omistaman Turun oikeustalon kiinteistön vanhan osan peruskorjauksen, johon kuuluu rasvanerotuskaivon rakentaminen rakennuksen pihanpuoleiselle seinustalle ja rakennuksen liittäminen kaukokylmäverkkoon. Peruskorjattava rakennus on entinen Wicanderin korkkitehtaan tehdasrakennus vuodelta 1893, joka toteutettiin ranskalaisen barokkiarkkitehtuurin tyyliin. Rakennus on tehtaan toiminnan loputtua toiminut mm. Turun musiikkiopistona. Nykyään tehdas palvelee käräjäoikeuden tiloina ja se on kaavassa merkitty suojelurakennukseksi.

Korkkitehtaan tontti kuuluu muinaismuistolain suojelemaan Turun vanhan kaava-alueeseen (mj.rek. 853500004). Tontilla on aiemmissa tutkimuksissa havaittu säilyneitä kulttuurikerroksia rajatulla alueella (kuva 1), minkä vuoksi paikalla tehtiin Museoviraston edellyttämä arkeologinen tutkimus. Se toteutettiin konekaivuun valvontana, josta vastasi FM Markus Kivistö. Kaukokylmäputkien suunnitelman mukainen linjaus kulkee tontin keskiosan läpi alueella, jossa aiemmissa koetutkimuksissa on havaittu säilyneitä kulttuurikerroksia. Kaukokylmäkaivannon kaivussyvyys on noin 1 metri. Rakennuksen viereen tehtävän rasvanerotuskaivon kaivussyvyys on + 0,5 m mpy, joka on noin neljä metriä pihakiveyksen alapuolella.

Valvonnan alkaessa selvisi, että kaukokylmäputkien linjausta on muutettu aiemmasta suunnitelmasta. Uusi linjaus kulkee aiempaa etelämpänä tontin sisäänajorampin kohdalla ja se menee suoraan rakennuksen pannuhuoneen seinää kohti (kartta).

2. Tutkimusalueen historiaa

Nykyisen oikeustalon tontin kohdalle rakennettiin vuosina 1671–1675 kaupungin köyhäinhuone ja saarnaajan asuinrakennus. Viereiselle tontille rakennettiin pian tämän jälkeen Pyhän Mikaelin kirkko, jota ympäröi hautausmaa. Varsinainen leprasairaala oli siirretty 1640-luvulla Seilin saarelle.

Hospitaalin rakennukset myytiin huutokaupalla vuonna 1782, jolloin paikalle rakennettiin kaksikerroksinen lääninsairaalan rakennus. Se hävisi paikalta 1893 kun Wicanderin korkkitehdasta ruvettiin rakentamaan. Tontin pitkä historia näkyy vielä Sairashuoneenkadun nimessä, joka Engelin Turun palon jälkeisessä kaavassa nimettiin lääninsairaalan mukaan. Korkkitehtaan lopetettua toimintansa tontti rakennuksineen siirtyi kaupungin omistukseen. Tehdasrakennuksessa toimi pitkään mm. musiikkiopisto (nyk. Turun konservatorio). Käräjäoikeuden käyttöön rakennus otettiin kun tontille rakennettiin nykyinen käräjäoikeuden talo. Samassa yhteydessä tontilta purettiin 1900-luvun alussa rakennettu puutalo ja ylempänä kadunvarressa sijainnut 1830-luvun empirepuutalo.

Kuva 2. Linnankadun puoleisen jalkakäytävän kohta on niin täynnä erilaista kunnallistekniikkaa ja rakenteita että kaivaminen onnistui vain imuroimalla. Rakennuksen massiiviset paalutusanturat ulkonevat noin 3 m kivijalasta. Kuva Markus Kivistö.

Kuva 3. Kaukokylmäkaivannon uuden linjauksen kohdalla maaperä oli täynnä kunnallistekniikkaa: oikealla on kaksi vanhaa kaukolämpöputkea ja keskellä kulkee sadevesiviemärien putkia. Kaikki vanhemmat rakenteet ja kerrokset ovat paikalta tuhoutuneet. Kuva Markus Kivistö.

3. Tutkimusmenetelmät ja havainnot

Vanha korkkitehtaan rakennus paalutettiin 1992–1993 oikeustalon rakennustöiden yhteydessä, jolloin tontilla suoritettiin arkeologinen kaivaus (Sartes 1992). Rakennuksen uudet anturat ulkonevat seinästä noin 3 m. Linnan- ja Sairashuoneenkadun puoleisten jalkakäytävien kohdalla ei tämän vuoksi ollut odotettavissa säilyneitä kerroksia tai rakenteita.

Kaivutyön edetessä ilmeni että myös kaukokylmäkaivannon kohdalla vanhat kerrokset ja rakenteet ovat tuhoutuneet kokonaan. Paikalla oli noin kahden metrin syvyydeltä täyttöhiekkaa, ja kaivannossa kulki mm. kaukolämpöputkia, viemäriputkia ja sähkökaapeleita. Pihakiveyksen asennushiekan alla kaivannon pohjoisseinämässä oli luontainen pohjasavi, jonka korkeus oli 3.13 – 3.35 m mpy. Kaivannon pohjalla kulki kaksi jätevesiputkea keskimäärin korkeudella 2.55 ja 2.25, mitattuna putken yläpinnalta. Kaivannon pohja oli tässä vaiheessa kaivettu korkeuteen 1.8 m mpy, lopullinen kaivussyvyys rasvanerotuskaivon kohdalla on 0.5 m mpy.

Havainnot ja rakenteet dokumentoitiin valokuvaamalla digitaalisesti ja takymetrimittauksin. Apupisteinä käytettiin Turun kaupungin kiintopisteitä 13205 (x = 6703819.272, y = 23458847.544) ja 10189 (x = 6703924.327, y = 23458779.809) ja paikalle tuotua työmaakorkeutta (kaista GK23, korkeus N2000). Mittaukset muunnettiin raportointivai-

Kuva 4. Kaivannon pohjoisprofiilissa kaukolämpöputkien alla näkyy luontainen pohjasavi, jonka pintakorkeus on 3.13 – 3.35 m mpy (N2000). Vanhemmat kerrokset ovat tuhoutuneet kunnallistekniikkaa rakennettaessa. Kuva Markus Kivistö.

heessa 3dWin-ohjelman koordinaatistomuunnoksella ETRS-TM35 –koordinaatistoon. Digitaalikuvat luetteloitiin Turun Museokeskuksen päänumerolle. Filmikuvia ei otettu.

4. Lopuksi

Kaukokylmälinjan siirtämisen vuoksi valvontatutkimuksessa ei päästy tarkistamaan olisiko alkuperäisen linjan kohdalla säilyneitä kulttuurikerroksia kuten aiempien tutkimusten perusteella arvioitiin. Tehdasrakennuksen vierellä sen sijaan paljastui ainoastaan kunnallisteknisiä rakenteita, jotka oli kaivettu syvälle luontaiseen pohjasaveen. Infrastruktuurin rakentamisen lisäksi korkkitehtaan paalutus 1990-luvun alussa on tuhonnut vanhemmat kerrostumat valvotulta osuudelta täydellisesti.

Turku 10.9.2015

Markus Kivistö

5. Lähteet

Kalpa, Harri: Muuttuva kaupunki - Turku eilen ja tänään. Turun Sanomat, Turku 1969.

Ranta, Raimo: Turun kaupungin historia 1600–1721. Turku 1975.

Nikula, Oscar: Turun kaupungin historia 1721–1809. Turku 1972.

Turku, Korkkitehtaan tontti 2015				
Digitaalikuvaluettelo				
Kuvaaja Markus Kivistö				
Päänumero	Alanumero	Pvm	Kohde	Aihe
DT2015:34	1	6.7.	Korkkitehtaan tontti	Yleiskuva luoteesta ennen kaivutöiden aloittamista.
DT2015:34	2	6.7.	"	Yleiskuva Sairashuoneenkadulta lounaaseen. Kaukokylmäkaivannon uusi linjaus sisäänajorampin kohdalla.
DT2015:34	3	6.7.	"	Linnakadun jalkakäytävä avattuna korkkitehtaan kohdalla. Kaivannossa näkyvissä rakennuksen paalutusanturat ja kaapeliputkia.
DT2015:34	4	6.7.	"	Jalkakäytävä Sairashuoneenkadulle päin.
DT2015:34	5	6.7.	"	Kaivutyö on alkanut, noppakiveyksen alla ollutta asennushiekkää.
DT2015:34	6	7.7.	"	Asennushiekan alla ollut punaruskea täyttöhiekka
DT2015:34	7	10.7.	"	Kaivussyvyys noin 1,5 m, esille tullut täyttöhiekkaa, kaukolämpöputkia ja sähkökaapeleita. Kuvattu koillisesta.
DT2015:34	8	10.7.	"	Sama kuin edellä
DT2015:34	9	10.7.	"	Yleiskuva koillisesta, korkkitehtaan paalutusanturat ja sadevesikaivot esiin kaivettuina.
DT2015:34	10	10.7.	"	Kaivanto lounaasta kuvattuna. Täyttöhiekka ulottuu noin 2 m syvyyteen pihan pinnasta.
DT2015:34	11	10.7.	"	Kaivannon pohjosprofiili, jossa näkyvissä luontainen pohjasavi.
DT2015:34	12	10.7.	"	Yleiskuva koillisesta, kaivanto kaivettu syvyyteen 1.8 m mpy.

Turku, Korkkitehtaan tontti 2015
Kuvaliite

DT2015:34:1

DT2015:34:2

DT2015:34:3

DT2015:34:4

DT2015:34:5

DT2015:34:6

DT2015:34:7

DT2015:34:8

DT2015:34:9

DT2015:34:10

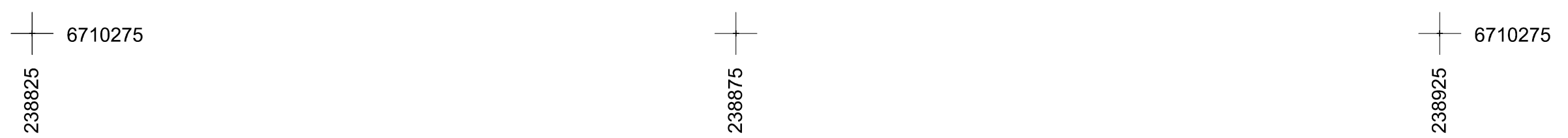
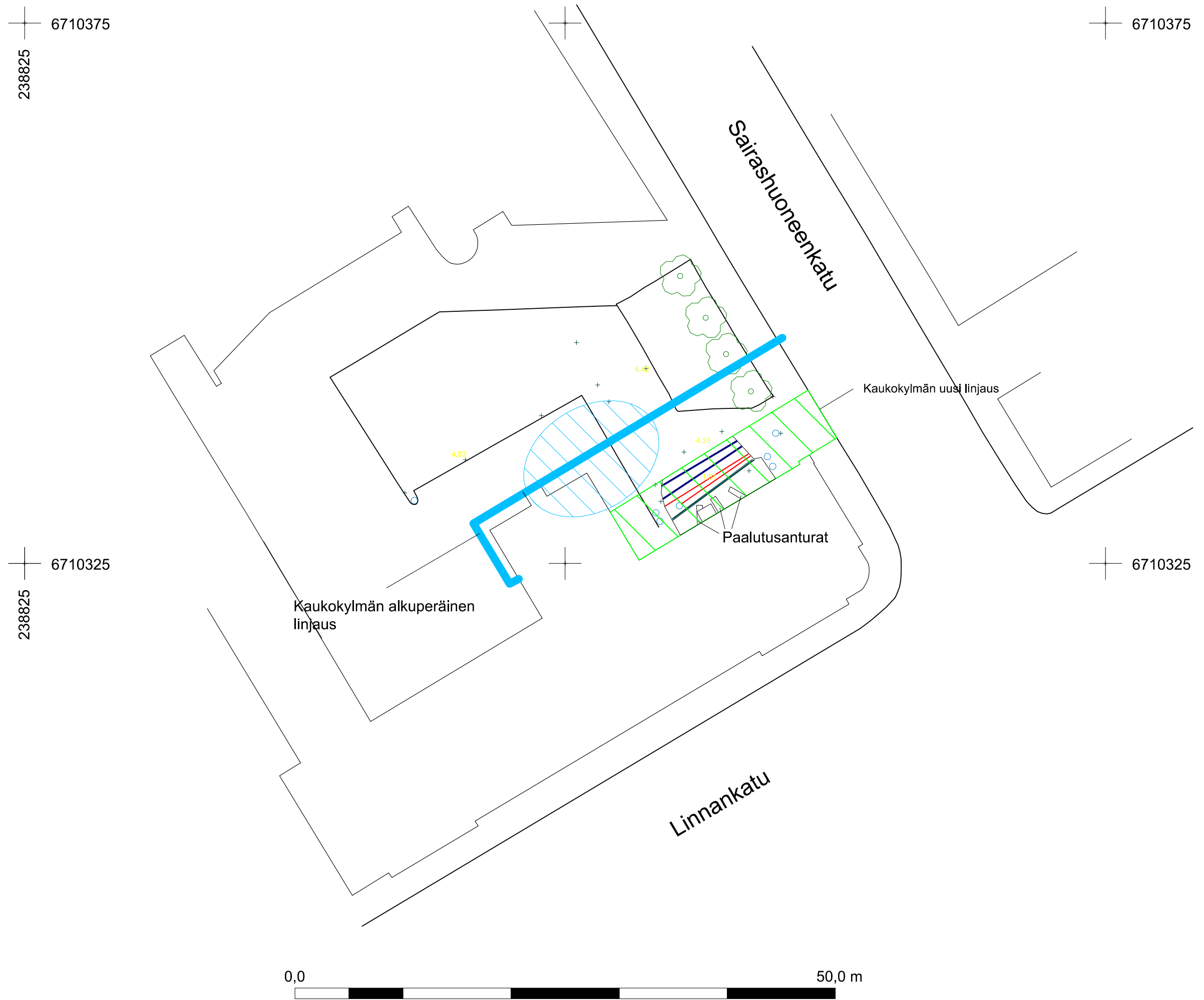

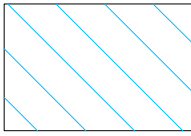
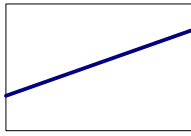
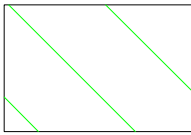
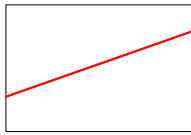
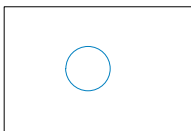
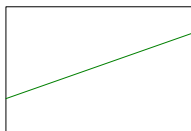
DT2015:34:11

DT2015:34:12

	Säilyneen muinaisjäännösalueen arvioitu laajuus		Kaukolämpöputki
	Uuden linjauksen mukainen kaivanto		Viemäriputki
	Sadevesi- tms. kaivo		Sähkökaapeli

	TURKU Sairashuoneenkatu 2 Arkeologinen valvonta 2015	Yleiskartta mk 1:350
	Mittauspiirustus	ETRS-TM35FIN / N2000
	Markus Kivistö	Kartta 1